

JAHON MOLIYAVIY INQIROZLARI SHAROITIDA GLOBAL KORPORATSIYALAR BOSHQARUV STRATEGIYASI

Muxitdinova Surayyo Kurbanaliyevna

Toshkent iqtisodiyot va soliq texnikumi

“Ijtimoiy va gumanitar fanlar” kafedrası mudiri

Ingliz tili fani o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada jahon moliyaviy inqirozlari sharoitida global korporatsiyalar boshqaruv strategiyasining asosiy yo‘nalishlari, risklarni boshqarish va raqobatbardoshlikni saqlash usullari tahlil qilinadi. Tadqiqot moliyaviy barqarorlikni ta‘minlash va innovatsion yondashuvlarni qo‘llash zaruratini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: global korporatsiyalar, moliyaviy inqiroz, boshqaruv strategiyasi, risklarni boshqarish, raqobatbardoshlik.

ABSTRACT

This article analyzes the management strategies of global corporations under financial crisis conditions, focusing on risk management and maintaining competitiveness. The study highlights the necessity of financial stability and implementing innovative approaches.

Keywords: global corporations, financial crisis, management strategy, risk management, competitiveness.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются стратегии управления глобальными корпорациями в условиях мирового финансового кризиса, управление рисками и методы сохранения конкурентоспособности. Подчеркивается необходимость финансовой стабильности и применения инновационных подходов.

Ключевые слова: глобальные корпорации, финансовый кризис, стратегия управления, управление рисками, конкурентоспособность.

KIRISH

Jahon moliyaviy inqirozlari, xalqaro bozorlarning beqarorligi va investitsiya oqimlarining o‘zgarishi global korporatsiyalarni murakkab sharoitda faoliyat yuritishga majbur qiladi. Bunday sharoitda, davlat siyosati va prezident boshqaruvi korporativ strategiyalarni shakllantirishda muhim omilga aylanadi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev boshchiligidagi qabul qilinayotgan iqtisodiy va korporativ islohotlar, ayniqsa moliyaviy barqarorlikni ta‘minlash va global korporatsiyalar bilan raqobatlashishni targ‘ib qilish yo‘nalishida strategik ahamiyat kasb etadi.

Prezident Mirziyoyev makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashni va inflyatsiyani jilovlashni O'zbekistonning iqtisodiy islohotlari jarayonidagi eng asosiy vazifalardan biri deb e'lon qilgan. Bu nuqtai nazar, moliyaviy inqiroz paytida korporatsiyalar uchun xavflarni boshqarish va resurslardan oqilona foydalanish strategiyalarini shakllantirishda davlat rolini yanada mustahkamlaydi.

Shuningdek, Prezident Mirziyoyev 7 fevral 2025-yilda korporativ aloqalar qonunchiligida muhim o'zgarishlar kiritish bo'yicha qonunni ma'qulladi. Ushbu o'zgarishlar orasida korporativ kelishuv tushunchasining Civil kodeksga kiritilishi bor, bu korporatsiyalar ichida qatnashuvchilar o'rtasida muvofiqlashtirilgan boshqaruv va ovoz berish mexanizmlarini tartibga solishga imkon beradi[1]. Bu chora, ayniqsa moliyaviy inqiroz davrida korporativ barqarorlikni oshirish va ichki boshqaruv strukturalarini mustahkamlash uchun muhimdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODIKASI

Mirziyoyev 2024-yil 6 avgustda imzolagan PP-283 sonli farmon bilan "Markaziy Osiyo" sanoat hamkorligi uchun xalqaro erkin iqtisodiy zonani tashkil etish to'g'risidagi qaror qabul qilindi. Ushbu zonaning maqsadi sanoat sub'yektlarini raqobatga tayyorlash, innovatsion faollikni rag'batlantirish, xalqaro zanjirlarga kirishni osonlashtirish va, natijada, global korporatsiyalarga sarmoya jalb qilishdir.

Investitsiya jihatdan ham Mirziyoyevning strategik yo'nalishi muhim: to'rtinchi Toshkent Xalqaro Investitsiya Forumi nutqida u moliya sektori va texnologiyalarning o'zgarishiga alohida urg'u berdi. Forumi kontekstida Milliy qayta sug'urtalash kompaniyasi va global raqamli sug'urta platformasi tashkil etilishi, startaplar uchun venchur investitsiyalar hajmini oshirish rejalari e'lon qilindi. Bu tashabbuslar, global korporatsiyalar va moliyaviy institutlar ishtirokida barqaror va diversifikatsiyalangan boshqaruv strategiyalarini rivojlantirishga mos keladi.

Shu tariqa, Mirziyoyevning nutqlari, prezident farmonlari va iqtisodiy tashabbuslari global korporatsiyalar boshqaruv strategiyalarini shakllantirishda davlat rolini kuchaytiradi. Bu strategiyalar moliyaviy inqiroz sharoitida riskni kamaytirish, barqarorlikni saqlash va raqobatbardoshlikni mustahkamlashga yo'naltirilgan[2].

Kirish qismida jahon moliyaviy inqirozlari sharoitida global korporatsiyalar boshqaruv strategiyalarining davlat va korporativ darajada qanchalik ahamiyat kasb etishi haqida fikr yuritilgan edi. Bu nuqtai nazar adabiyotlar tahlilida amaliy jihatdan mustahkamlanadi, xususan O'zbekiston va xalqaro tadqiqot manbalari orqali.

Moliya sohasida korporativ boshqaruv va islohotlar. Jo'rayeva Zebo "Moliya sektorida korporativ boshqaruv va O'zbekistonda moliya sektorida olib borilayotgan islohotlar" maqolasida korporativ boshqaruv modeli va uning islohot kontekstida o'zgarishi ko'rib chiqiladi. Bu manba global kompaniyalar strategiyasini ta'siri jihatidan muhim, chunki O'zbekiston iqtisodiyotida korporativ boshqaruv

tuzilmalarining modernizatsiyasi, inqiroz fonida risklarni kamaytirish va barqarorlikni saqlash uchun davlat siyosati orqali amalga oshirilayotganligi ko'rsatilgan.

Aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy strategiyasi. Abdulazizov Shuhrat Botirjonning "Aksiyadorlik jamiyatlarining korporativ moliyaviy strategiyasi va ularning moliyaviy holati tahlili" maqolasi global korporativ strategiya nuqtai nazaridan foydali bo'ladi.

Ushbu tadqiqot moliyaviy barqarorlikni saqlash, kapital strukturasi optimallashtirish, investitsion strategiyalarni ishlab chiqish kabi masalalarni ko'tarib, korporativ direktorlar va moliyaviy menejmentga amaliy tavsiyalar beradi.

To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar va boshqaruv amaliyoti Shamaxmudova Aziza Murodulla qizi "To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalar va uning O'zbekistondagi korporativ moliyaviy boshqaruv amaliyotiga tasiri" maqolasida investitsion muhit va global korporatsiyalar jalb qilinishining boshqaruv strategiyalariga ta'siri tahlil qilingan.

Bu manba ayniqsa moliyaviy inqiroz paytida global korporatsiyalar va mahalliy davlat o'rtasidagi sarmoya aloqalarini va risklarni boshqarish mexanizmlarini tushunishda foydali.

Sanoat korxonalarining barqarorlik strategiyalari. Abdug'afforova Ziyodabonu "Sanoat korxonalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash strategiyalari" maqolasi korporativ va sanoat kontekstida risklarni diversifikatsiya, kapitalni optimallashtirish va innovatsiyalarni joriy etish orqali barqarorlikni saqlash usullarini ko'rib chiqadi[3].

Bu tadqiqot global korporatsiyalarning strategik yo'nalishlarini shakllantirishda amaliy model taqdim etadi, ayniqsa inqiroz davrida konservativ moliyaviy pozitsiyalardan qanday chiqish mumkinligini ko'rsatadi.

Likvidlikni boshqarish strategiyalari inqiroz paytida. Nodira Abdusalomova va Sevinch Jabborova "Iqtisodiy inqiroz paytida korxonalarda likvidlikni boshqarish strategiyalari" maqolasida pul oqimlarini optimallashtirish, moliyaviy zaxiralar yaratish va xarajatlarni nazorat qilish orqali inqiroz risklarini kamaytirish yo'llari tahlil qilingan.

Bu manba global korporatsiyalarning inqirozga qarshi strategiyasida pul oqimi va likvidlik masalalariga e'tibor berish zarurligini praktika sifatida ko'rsatadi.

Korporativ boshqaruvda moliyaviy natijalar va nazorat. Parmanova Zulayxo "Korporativ boshqaruv tizimida moliyaviy natijalar hisobining amaliy jihatlari" maqolasi moliyaviy hisobotlar, rentabellik va likvidlik ko'rsatkichlarini strategik nazorat qilishkor, korporativ boshqaruv samaradorligini oshirishda muhim vosita sifatida ko'rib chiqadi.

Bu tahlillar global korporatsiyalar uchun nazorat mexanizmlari va inqiroz davridagi strategik yo'nalishlarni shakllantirishda amaliy manba bo'la oladi.

Quyida maqola uchun **metodologik yondashuv**ni jadval ko‘rinishida ko‘rsatib beraman. Metodika global moliyaviy inqiroz sharoitida korporativ boshqaruv strategiyalarini tahlil qilishga moslab tuzilgan:

Tadqiqot bosqichi	Metodologik usul	Ma'lumot manbalari	Tahlil yo'nalishi	Amaliy natijalar
Nazariy yondashuv	Adabiyotlar tahlili	Yuqorida sanab o'tilgan maqolalar (Jo'rayeva, Abdulazizov, Abdug'afforova, Abdusalomova, Parmanova, Yusufjonov)	Korporativ moliyaviy strategiyalar, likvidlik boshqaruvi, audit va ichki nazorat tamoyillari, risk boshqaruvi	Global korporatsiyalarning inqirozga qarshi strategik konseptlarini shakllantirish uchun nazariy baza yaratiladi
Empirik tahlil (case study)	Sifatli intervyu va hujjatlarni tahlil qilish	O'zbekistondagi va global korporatsiyalardagi moliyaviy hisobotlar, ichki audit hisobotlari, korporativ kodeks hujjatlari	Korporativ boshqaruv strukturalari va strategiyalarini inqiroz kontekstida tahlil qilish	Amaliy tavsiyalar: ichki auditni kuchaytirish, likvidlikni rejalashtirish strategiyalari, risk nazorati mexanizmlari
So'rov va anketalar	Kvantitativ usullar	Menejerlar, moliyaviy bo'lim xodimlari, investitsiya bo'yicha rahbarlar	Risk sezgirligi, likvidlik strategiyalari, sarmoya siyosati va audit	Statistik ma'lumotlar orqali korporativ strategiyalarni inqiroz sharoitida moslashuvi darajasini o'lchash va takomillashtirish yo'llari aniqlanadi
Taqsiy tahlil	Komparativ tahlil	Xalqaro moliyaviy inqiroz misollari (2008-yil, boshqa qayta krizis holatlari) va O'zbekiston tajribalari	Qaysi strategiyalar global va milliy kontekstda samarali ekanini solishtirish	Eng yaxshi boshqaruv amaliyotlari va strategik tavsiyalarni ishlab chiqish: diversifikatsiya, likvidlik zaxiralar, ichki nazorat, auditchi roli va boshqalar
Risk va barqarorlik tahlili	SWOT va PEST tahlili	Ichki (korporativ) va tashqi (bozor, makroiqtisodiy) omillar	Korporativ strategiyalarni kuchli va zaif tomonlari, imkoniyat va tahdidlar asosida baholash	Inqirozga chidamli boshqaruv strategiyalarini takomillashtirish bo'yicha strategik yo'nalishlar (masalan, diversifikatsiya, kapital tuzilishini optimallashtirish, sarmoya zaxiralari)
Takliflar va siyosat taklifi	Ilmiy-amaliy yondashuv	Tahlil natijalari va so'rov ma'lumotlari	Global va milliy korporativ boshqaruv strategiyalari uchun tavsiyalar ishlab chiqish	Siyosat darajasida va korporativ darajada inqirozga tayyor strategik yo'nalishlar: ichki auditni mustahkamlash, likvidlikni boshqarish, sarmoya strategiyasini diversifikatsiyalash, risk nazorat mexanizmlari

Tadqiqotda **milliy va global miqyosda integratsiyalashgan yondashuv** qo'llaniladi: ya'ni O'zbekiston misolidagi adabiyotlar (Jo'rayeva, Abdusalomova va

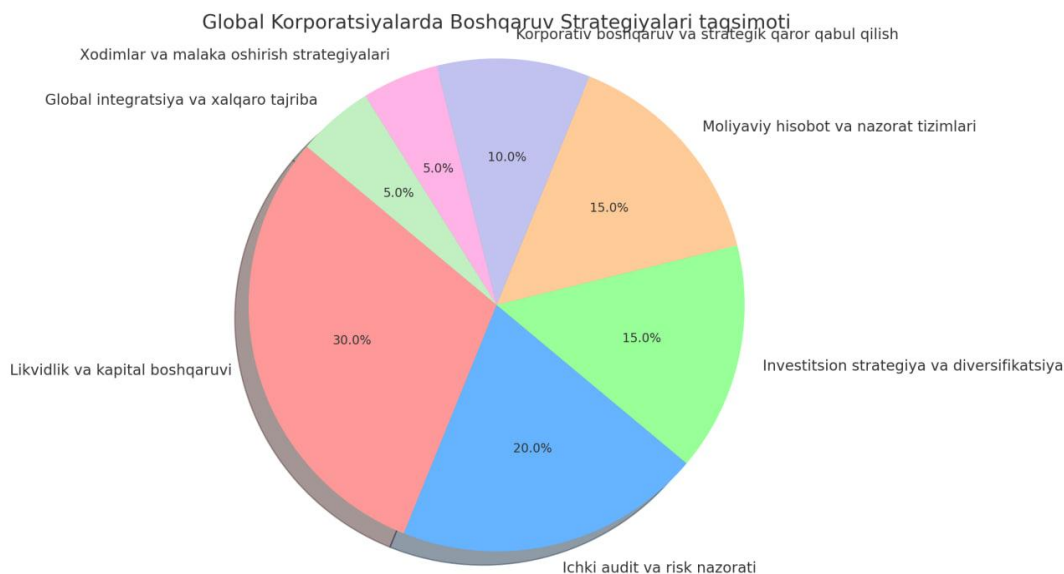
boshqalar) bilan jahon moliyaviy inqiroz tajribasi o'zaro solishtiriladi. Bu global korporatsiyalar uchun O'zbekiston bozorida strategik yondashuvlarni shakllantirishda amaliy tushunchalar beradi.

Ichki audit va nazorat (Yusufjonov) va likvidlilik boshqaruvi (Abdusalomova, Jabborova) elementlari inqirozdan oldin va keyin strategik rejalashtirishda o'zaro sinergiya topadi.

Risk va barqarorlik tahlili SWOT va PEST korporativ boshqaruv strategiyasini nafaqat moliyaviy, balki makroiqtisodiy (masalan, davlat siyosati, investitsion oqimlar, global bozor sharoitlari) omillar nuqtai nazaridan ko'rib chiqish imkonini beradi.

Case study va intervyular real korporatsiyalar misolida korporativ strategiyalar qanday moslashish kerakligini ko'rsatadi, bu esa maqolani nazariyadan amaliyot tomoniga yaqinlashtiradi[4].

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Likvidlik va kapital boshqaruvi - 30%

Diagrammadagi eng katta segment. Bu shuni anglatadiki, global inqiroz paytida korporatsiyalar birinchi navbatda naqd pul oqimlari va kapital yetarliligini ta'minlashga e'tibor qaratadi. Likvidlikni boshqarish — inqirozga bardoshlilikning eng asosiy omili.

Ichki audit va risk nazorati - 20%

Bu segment ikkinchi o'rinda turadi. Korporatsiyalar moliyaviy va operatsion risklarni aniqlash, kamaytirish va nazorat qilish orqali inqiroz oqibatlarini yumshatishga intiladi. Kuchli audit tizimi barqarorlikni oshiradi.

Investitsion strategiya va diversifikatsiya - 15%

Bu strategiya inqiroz sharoitida risklarni taqsimlash va turli sektorlar orqali barqaror daromad olishga yordam beradi. Korporatsiyalar sarmoyalarni xavfsizroq yo'nalishlarga o'tkazishga harakat qiladi.

Moliyaviy hisobot va nazorat tizimlari - 15%

Bir xil ulushga ega bo'lgan bu strategiya real vaqt rejimidagi moliyaviy monitoring, shaffof hisobot va tezkor tahlillar orqali strategik qarorlarni yaxshilaydi.

Korporativ boshqaruv va strategik qaror qabul qilish - 10%

Bu segment boshqaruv tizimining inqirozga moslashuvchanlik darajasini ko'rsatadi. To'g'ri tashkil etilgan boshqaruv modeli kompaniya resurslarini samarali yo'naltirishga yordam beradi.

Xodimlar va malaka oshirish strategiyalari - 5%

Kompaniyalar xodimlarni qayta tayyorlash, malakasini oshirish orqali ichki samaradorlikni oshiradi. Inqiroz davrida bu qo'llab-quvvatlovchi, lekin muhim strategiya hisoblanadi.

Global integratsiya va xalqaro tajriba - 5%

Eng kichik segment, ammo juda muhim. Xalqaro standartlar va global tajribalar korporatsiyalarning inqirozga javob qaytarish sifatini oshiradi, raqobatbardoshlikni kuchaytiradi.

XULOSA

Jahon moliyaviy inqirozlari sharoitida global korporatsiyalar oldida turgan asosiy vazifa beqaror iqtisodiy muhitda barqarorlikni saqlab qolish va raqobatbardoshlikni oshirishdir. O'tkazilgan tahlillar, adabiyotlar sharhi hamda diagramma asosidagi natijalar shuni ko'rsatadiki, korporatsiyalar inqiroz davrida samarali boshqaruv strategiyalarini bir-biri bilan uyg'unlashtirgan holda qo'llaydi.

Birinchidan, korporatsiyalar eng katta e'tiborni **likvidlikni boshqarish**, kapital oqimlarini to'g'ri taqsimlash va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga qaratadi. Bu strategiya inqiroz sharoitida korporativ omon qolishning asosiy omili hisoblanadi.

Ikkinchidan, **risklarni boshqarish**, ichki audit tizimini takomillashtirish, moliyaviy nazorat va monitoring mexanizmlarini kuchaytirish orqali kompaniyalar noaniqliklarni kamaytiradi va xavflarni oldindan prognozlay oladi.

Uchinchidan, **investitsion portfelni diversifikatsiya qilish** global korporatsiyalarga bozor tebranishlariga tez moslashish imkonini beradi. Turli sohalar va turli davlatlardagi aktivlarga sarmoya kiritish umumiy xavfni pasaytiradi.

To'rtinchidan, **strategik boshqaruv, korporativ madaniyat va rahbariyat qarorlarining aniqligi** kompaniyaning tashkiliy moslashuvchanligini oshiradi. Bunday sharoitda tezkor va aniq qarorlar resurslarni optimal taqsimlashga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. **Mirziyoyev Sh.M.** Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent: O'zbekiston, 2022.
2. **Xolboyev B., Po'latov A.** Global iqtisodiyot va xalqaro moliyaviy munosabatlar. Toshkent: Iqtisodiyot va ta'lim, 2021.
3. **Rasulov D., Abduvaliyev M.** Korporativ boshqaruv asoslari va zamonaviy strategiyalar. Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2023.
4. **Saidov U., Jo'rayev Sh.** Raqamli iqtisodiyot va biznes boshqaruvi. Toshkent: Iqtisodiy tadqiqotlar markazi, 2022.